

Az ismeretlen férfi a kereszten

Az egyház az emberi vallásosság ügyvédje

NEM, A TEHENEK NEM LILÁK. Állítólag ez a szóbeszéd járta a német diákok körében. Vagy ez csak tréfa azzal kapcsolatban, hogy az emberek már csak a reklámokból ismerik a teheneket, a természetből nem? Mindenestre jól gigondolt tréfa, ha az. De sajnos nem tréfa az a tapasztalat, amelyre hitoktatók tesznek szert, amikor diákjaikkal meglátogatnak egy templomot. Ilyenkor csodálkozást kifejező felkiáltások hangzanak el: „De hát ki függ azon a gerendán?” Ez naponta megtörténik. A különbség: A tehenek számára közömbös lehet, az egyház számára nem.

A lila színű tehén és az ismeretlen férfi a kereszten ezidáig példátlan mértékű kulturális törést mutat be. Ha egy előadásomon, amelyet több mint száz hallgató látogat, megkérdezem, ki olvasott valaha is egyetlen klaszszikus szöveget, akár Thomas Manntól, Dosztojevskijtől, Camus-tól, Hölderlintől vagy bárki mástól, rendszerint senki nem jelentkezik, vagy csak egyetlen valaki. Ha Platón, Luther, Mórus Tamás, Shakespeare, Hegel vagy Schiller nevét említem, gyakorlatilag nincsen semmilyen asszociációjuk. Elképesztően sok olyan diák hagyja el az iskolát jeles érettségivel, aki már nem képes követni és kritikusan megítélni egy szöveg érvelését. A mai egyetemisták jó harmada nem képes nyelvtanilag helyesen és logikailag követhető mondatokkal megírni egy dolgozatot. A tendencia erősen nő.

Az internet, az SMS-ek és TV előtti szórakozás egyre inkább fölöslegessé teszi az olvasást, a megértést és a gondolkodást. Mindezt mások intézik el számunkra: a Google, a piac, a különféle adminisztrációk. Ez kényelmes, és megkímél az önálló gondolkodás fáradságától. Miután a gépek messzemenően fölöslegessé tették a testi munkát, jelenleg a számítógép és az internet helyettesíti a gondolkodást. Csak az a fontos, hogy tudjuk, hogyan kell használni a keresőprogramot. A globalizált világ csak előre felé tekint, alapvető ismertetőjegyei a „projekt”, a „vízió”, a „célorientáltság” és a „hatékony-ság”. Ehhez korlátlan szabadságokra van szükség, pénzre és információkra, nem pedig hagyományos tapasztalatokra, illetve rugalmasságra és alkalmazkodóképességre, nem pedig a hagyományokhoz való ragaszkodásra. Ez utóbbiak a nemzeti gyásznapok, a lövészegyuletek és az ún. népzene zugaiban maradnak fenn valahogy.

Ez a „hagyományvesztés” hatalmas erővel érinti az egyházat. Az üdvösség régi intézményét, amely Isten szeretetének üzenetét hirdeti, oly módon veszik kutyába, hogy az már több mint kínos. Legalábbis azok számára, akik még kötődnek az egyházhoz. Az egyház már régóta nem indít kritikára vagy polémiára, sokak számára egyszerűen közömbös. A kereszténység úgy hat, mint egy öreg nagynéni, aki időnkint még meghív egy teára, de az ember örül, ha mielőbb megszabadul tőle. Az a magától értetődőség, amellyel az ember valaha keresztény volt, rég a múlté. Időközben nemcsak a kereszténység iránti érdeklődés ment veszendőbe, hanem gyakran már az alapvető ismeretek is hiányoznak a tekintetben, hogy létezik az egyház, hogy mit akar és tulajdonképpen mire

jó. Ma lehetséges vallás nélkül élni. Sőt nyilvánvalóan jobban élni, mert akkor eltűnnek bizonyos kellemetlen kérdések, az egyházi adó, a vasárnapi kötelezettség és a kínos beszélgetések. A célszerűen megszervezett társadalom számára inkább zavaró tényező a vallás. Ideje és szabad ideje úgyszincs már senkinek. Miért bocsátkozna még bele az ember olyan komplikált dolgokba, mint a vallás?

Az egyházak nemigen reagálnak erre a példátlan vallásvesztésre. „Strukturális reformokat” hajtanak végre, vagyis egyházközségeket és egyházkormányzati egységeket vonnak össze. Különböen „a megszokott üzletmenet” zajlik, ahogyan Helmuth Schmidt ny. kancellár mondta egyszer az egyházakra vonatkozóan. Ilyen helyzetben bármely konzernben megkongatnák a vészharangot. Azonnal költséges intézkedéseket vezetnének be: bekapcsolnák a vállalkozói tanácsot, felülvizsgálják a termékpalettát, meginterjúvolnák az ügyfeleket, kicserélnék a menedzsmentet. Az egyházakban azonban egyenesen mehökkentő nyugalom uralkodik, a felső vezetés ténylegesen nem is észleli a gyors jelentőségvesztést. Hiszen az egyházközségekből, gyülekezetekben minden olyan kedvesen zajlik. És persze nyilvánvalóan hiányzik bármilyen innovációs nyomás. Mert ugye mindaz, ami fontos, mindig is adva volt és van a Bibliában és a Hitvallásban. Mit kellene itt megváltoztatni?

LEGYEN VILÁGOS: Az egyház már nem teljesíti kulturális feladatát. A kereszténység az élet semmilyen területén sem hagy felismerhető nyomokat. Az istentiszteletek éppúgy kiürülnek, mint a papi szemináriumok és a teológiai fakultások. A gyülekezetekben szinte csak öreg emberek vannak. A katolikus gyónás néhány évtized alatt csaknem megszűnt, az egyházi esketések száma egy nemzedék alatt megfeleződött. Hollandiában az összes templomok több mint 60%-át eladták, az essen-i érsekségben mindössze tíz éven belül csak kb. száz templom maradt meg a háromszázból. Tapasztalati vizsgálatok bizonyítják, hogy Németországban a legtöbb diák gyengességként értékeli a hitet, a kereszténységet pedig elavult babonának tartja. Nyilvánvaló, hogy a kereszténység már nem ér el az emberek szívéhez.

De hát nem a szeretet keresztény eszméje a legnagyobb, a legmeggyőzőbb és legfontosabb eszme-e, amely valaha ebbe a világba érkezett? Isten jóságának és a megszabadult életnek a gondolatát nem akarjuk már hallhatóan és mindenki számára érthetően továbbadni? Tulajdonképpen mi történik akkor, ha már nem adjuk tovább hagyományos formákban, szimbolikusan a megváltást, az üdvösséget, az élet értelmét? Nos, nyilván nem történik katasztrófa, ezt a vesztséget gyakran nem is lehet közvetlenül érzékelni. De az élet szegényebbé, örömtelenebbé, a szó szoros értelmében nyomasztóbbá válik, ha már nem léteznek megfelelő helyek és megfelelő nyelvi eszközök a nagy tapasztalatok és a nagy kérdések kifejezésére. Mert hiszen azok a nagy kérdé-

sek, amelyeket a vallás őriz, nem tűnnek el! Csak elfojtjuk őket, és nem gyakoroljuk, hogyan kell bánni velük. Ezért ma már sokan nem tudják, hogyan kezelhetnék az élet értelmetlenségének tapasztalatát, a szeretet iránti vágyakozást, a betegség és a halál problémáját.

Továbbá az embereket egyre inkább behajszolják abba, hogy csupán gazdasági szereplők legyenek, alternatívák nélkül. Így aztán a teljesítmény, a siker és a tekintély dönt egy-egy életről, amelyet már semmilyen alapvető méltóság nem illet meg. A sikertelenségekkel vagy egyenesen a zátonyra futással már nem számolnak, az egyén tökéletesen egyedül marad ezekkel. Egyébként: egy működési szempontból sikeres élet még lehet teljesen értelmetlen. Az embereknek nagyon sürgősen szükségük lenne valamilyen ellensúlyra a növekvő elszigeteltséggel, a külső nyomással, a belső ürességgel, a kimerültséggel, a kiégéssel és a depresszióval szemben.

VALLÁSRÓL VAN ITT SZÓ – nem bibliai vagy hitválsági tételekbe vetett hitről. „Hát ezt el kell hinni!”, ez az útbaigazítás a legtöbb ember számára már fogadható el. Mit segít a hit kiégés esetén? És egyáltalán, hogyan működik a hit? A keresztény vallásgyakorlat hitközpontúsága gyakran eléggé ósdiinak hat. Az emberek ma tudni akarják – és ezt nagyon is meg lehet érteni –, mit jelent a megváltás, hogyan találja meg az ember a szeretetet, és hogyan telik meg az élet értelemmel. Az üzenetek kevéssé segítenek, a prédikációk még kevésbé, amikor konkrét lelki szenvedésen megy át valaki. Nagy éhség van az élet értelmezésére, és ezt az éhséget már nem lehet hittételekkel csillapítani. A kereszténység nem olyan „hit”, amelyet helyes tételekbe lehetne foglalni, hanem vallás. Ihlető ereje a fontos, sokkal kevésbé a dogmatikája. A „religio” („vallás”) *személyes kapcsolatot*, összeköttetést jelent, és ezt nem hinni, hanem

mindenekelőtt *megtapasztalni* kell. Ezt lehet leolvasni a Názáreti Jézusról is, aki példabeszédeket talált ki, és nem hagyott hátra dogmákat, sem tantételeket. Számára Isten mindenben érezhető volt, ezért még csak jámbor gyakorlatokra sem volt szüksége – sem megtisztulási szertartásokra, sem zárandoklatokra, sem hosszú imádásokra.

TEHÁT MIT ADHATNAK TOVÁBB AZ EGYHÁZAK?

Ha értelmes választ akarunk adni erre a kérdésre, akkor eleve világosnak kell lennie: már nem mindent. Értelmes kritikát kell gyakorolni a keresztény hagyomány azon tartalmain, amelyek már nem meggyőzőek, még akkor is, ha sok vallásos ember nem kész erre a kritikára. A másik dolog: A kereszténység az isteni szeretet megtapasztalása általi ihletettség. Az ihletettség és tapasztalat azonban személyes valóság, ezért a kereszténységhez mint ihlető forráshoz való hozzáférésnek is egyénibbnek kell lennie. A személyes spiritualitás fontosabb, mint a hitvallásos hit. Az embereknek szabad, és kell is a maguk sajátos módján kereszténynek lenniük, akkor is, és éppen akkor, ha elhatárolják magukat az egyházas hittől. Csak így jöhet létre ismét nyitott vallási kommunikáció, és az ismét inspiráló lesz.

A kereszténység legnagyobb eszméjének inkább éber észlelésre és személyes elsajátításra van szüksége, mint egységes tanításra és egyházi odatartozásra. Ahogyan Martin Buber mondta: „Az ember a Te által válik Énné.” A „Te” lehet Isten, de a természet, a művészet, a filozófia is, egyszerűbben: a körülöttünk lévő világ. Ezt nem lehet „elhinni”, inkább tudni kell *látni*. Mindenesetre ezzel a beállítottsággal jóval inkább lehet megélni az életet, mint gazdasági diktátumok által.

Az egyház számára ez azt jelenti: meg kell nyitni a ma élő emberek számára a Bibliát, az egyházi tereket, a kolostorokat, az egyházi zenét és azokat a képeket, amelyek szimbolikusan jelenlévővé teszik Isten közelségnek megtapasztalását. Az egyháznak ezért határozott érdeklődést kell tanúsítania az emberek élettapasztalataira és egzisztenciális kérdéseire, és ezeket teljes figyelmével kell megajándékozni. Az embereknek nem valamilyen előregyártott hitbe és prédikációs üzenetekbe kell beilleszkedniük, hanem fordítva: a konkrét életnek kell vallási értelmezést adni. A keresztények ne majmoljanak valamilyen hitet, hanem vegyenek részt a dolgokban, és jelentkezzenek szóra! Az egyház az emberi vallásosság ügyvédje: ébren kell tartania a vallási kérdéseket és a létezés csodája iránti érzéket – és ezt nyíltan kell közölnie az emberekkel. Ahol szakrális keretben valóban témává teszik majd a nagy emberi kérdéseket, ott az emberek ismét elmennek majd a templomba. Egészen biztosan.

Joachim Kunstmann

Forrás: Publik-Forum Extra, 2015. november

A szerző a valláspedagógia professzora a weingarteni Pedagógiai Főiskolán.

